

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

F. Dila TAŞDEMİR¹
Hüseyin ERDAŞ²

ÖZ: Uluslararası literatürde doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme ilişkisini ele alan çalışmalar incelendiğinde, farklı sonuçların elde edildiği gözlemlenmiştir. Bazı çalışmalar doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyümenin ilişkili olduğu sonucunu elde ederken, bazı çalışmalarda ise iki değişken arasında ilişki saptanamamıştır. Bu çalışma kapsamında, 2006Ç1-2016Ç4 dönemini kapsayan süreçte, Türkiye ekonomisi için Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulanan ekonometrik analizler sonucunda, DYY'nin ekonomik büyümeye neden olduğu görülmüş, elde edilen bu sonuç, etki-tepki analizi ve varyans ayrıştırması analizi ile doğrulanmıştır

Anahtar Kelimeler: Doğrudan yabancı yatırım; Ekonomik büyüme; Nedensellik analizi; Etki-tepki analizi; Varyans Ayrıştırması

ABSTRACT: When studies dealing with the relationship between foreign direct investment and economic growth are examined in the international literature, it is observed that different results are obtained. While some studies have concluded that direct foreign investment is associated with economic growth, some studies have not found a relationship between the two variables. In this study, the relationship between FDI and economic growth for the Turkish economy was examined during the period of 2006Q1-2016Q4. As a result of the applied econometric analyzes, FDI was found to cause economic growth, and this result was confirmed by impulse-response analysis and variance decomposition analysis.

---

¹ Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat A.B.D. Doktora Öğrencisi,
e-posta: fdilatasdemir@gmail.com

² Trakya Üniversitesi,,Öğr. Gör. Dr., Havsa MYO, e-posta:
huseyinerdas@trakya.edu.tr

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Keywords: Foreign direct investment; Economic growth; Causality analysis; Impulse-response analysis; Variance Decomposition.

GİRİŞ

Uluslararası Para Fonu (IMF), doğrudan yabancı yatırımı; bir yatırımcının yerleştiği olduğu bir ekonomi dışındaki bir ekonomide uzun vadeli ve kalıcı yatırım yapmak, işletmenin yönetimini kontrol etmek veya yönetiminde söz sahibi olmak şeklinde tanımlamıştır.

Başlangıç tarihi sömürgecilik dönemine kadar uzanan yabancı sermaye yatırımı, kürselleşen dünyada giderek yaygınlık kazanmıştır. Sanayi devrimi sonrasında batı ülkeleri, bünyelerinde biriktirdikleri sermayelerini farklı ülkelerde en çok karı sağlayacak yatırım alanına yöneltmişlerdir. Tarımsal ve doğal kaynaklar ile başlayan yabancı sermaye yatırımı günümüzde, nükleer madde, teknoloji, bilişim sistemleri ve hizmet sektörü gibi geniş bir perspektifte uygulanmaktadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY), ev sahibi ülke ve yatırımcı ülke olmak üzere iki açıdan ele alınırsa; ev sahibi ülkeye, doğal kaynakların değerlendirilmesi, ekonomik büyümenin artırılması, istihdam düzeyinin artırılması, üretim ve yönetim bilgisinde gelişme, dış ticaret açığının azalması gibi birçok fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda DYY'ler döviz darboğazından kurtulma ve teknolojik yetersizlikleri gidermede de büyük önem arz etmektedir. Konuyu yatırımcı ülke açısından ele alırsak, ucuz işgücü, ucuz hammadde, yatırım teşvikleri, ham madde kaynaklarına yakın olmak ve düşük vergilendirme sistemi yatırımcı ülkeyi teşvik eden unsurlar arasında yer almaktadır. Yatırım yapılacak ülkeyi seçmeye yönelik karar almada etki eden faktörler ise; alt yapı tesislerinin yeterliliği, talep ve pazar büyüklüğü, ekonomik istikrar, ticari dışa açıklık, döviz kuru, sermaye stoku, politik risk, beşeri sermaye ve özelleştirme uygulamaları hukuk düzeni, demokrasiye bağlılık, mevzuatın sadeliği olarak gösterilebilir.

Bu çalışmanın amacı ekonometrik yöntemler kullanarak DYY ve ekonomik büyüme ilişkisini Türkiye ekonomisi için analiz etmektir. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak DYY hakkında temel birkaç bilgiye

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

değınilmiş, ardından konu ile ilgili literatürde yer alan çalışmalara yer verilmiş ve son olarak da Türkiye’deki ekonomik büyüme ve DYY ilişkisi ekonometrik analiz ile irdelenmiştir.

Literatür Özeti

Gerek yerli gerekse yabancı literatürde DYY’nin GSYH’ye etkisi oldukça ilgi uyandıran bir araştırma konusudur. Yapılan çalışmalarda konuya dahil edilen değişkenler farklılık gösterse de, değişkenler arasındaki etkileşim neredeyse tüm çalışmaların ortak sonucu halini almıştır. Aşağıda literatürden seçilen birkaç örnek yer almaktadır.

1960-1995 dönemi verilerini kullanarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme ilişkisini ele alan Carkovic ve Levine (2002), yabancı sermaye yatırımlarının büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucunu elde etmiştir.

Ücretler ve büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi 1980-2002 dönemi için ele alan Açıkalin ve arkadaşları (2006), ücretler ve GSYH’ nin doğrudan yabancı yatırımlar ile uzun dönemli ilişkili olduğunu ve değişkenler arasında da çift yönlü nedenselliğin olduğunu saptamıştır.

Gelişmekte olan dokuz ülkenin 1970-2006 verilerini kullanarak DYY-GSYH ilişkisini ele alan Okuyan ve Erbaykal (2007), Brezilya, Meksika, Malezya, Güney Kore, Tayland ve Türkiye’de ekonomik büyümeden yabancı yatırımlara doğru, Singapur ve Endonezya’da karşılıklı ve Hindistan’da ise doğrudan yabancı yatırımlardan ekonomik büyümeye doğru nedensellik ilişkisi elde etmiştir.

Örnek (2008), yabancı sermaye akımlarının yurtiçi tasarruf ve ekonomik büyüme üzerine etkisini, 1996-2006 döneminde, Türkiye ekonomisi için ele almıştır. Kısa vadeli sermaye girişleri ve doğrudan yatırımların ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği, doğrudan yatırımların yurtiçi tasarrufları kısa ve uzun vadede olumlu yönde etkilediği ve son olarak da kısa vadeli sermaye akımlarının da kısa ve uzun dönemde yurtiçi tasarrufları üzerinde negatif bir etki yarattığı saptanmıştır.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye hareketlerini belirleyen faktörlerin ekonometrik analizini yapan Kar ve Tatlısöz (2008), 1980-2003 dönemini ele almıştır. Uluslararası net rezervlerdeki %1 birimlik artışın doğrudan yatırımları %0,72 arttırdığı, dışa açıklık oranındaki %1 birimlik artışın doğrudan yatırımları %1,72 arttırdığı, elektrik enerjisi üretimindeki %1 birimlik artışın doğrudan yatırımları %0,90 arttırdığı, yatırım teşvik belgelerindeki %1 birimlik artışın ise doğrudan yatırımları %1,05 arttırdığı saptanmıştır. Bunlara ek olarak; reel döviz kurundaki %1 birimlik artışın doğrudan yatırımları %4,22 oranında azalttığı ve iş gücü maliyetlerindeki %1 birimlik artışın ise doğrudan yatırımları %3,37 oranında azalttığı elde edilmiştir.

Türkiye’deki ekonomik büyüme ve doğrudan yatırımlar arasındaki ilişkiyi 1992-2007 dönemi için ele alan Alagöz ve arkadaşları (2008), değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin bulunmadığını saptamıştır. Doğrudan yabancı sermaye gelirlerindeki %10’luk sürekli artışın, ekonomik büyümeyi %3,6 arttırdığı elde edilmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığının saptandığı çalışmalardan biri de, Türkiye ekonomisi için 1992-2007 dönemi verilerini kullanan Mucuk ve Demirel (2009)’e aittir. Çalışmada ayrıca etki-tepki analizi ve varyans analizi uygulanmış ve sonuçların birbirini desteklediği gözlemlenmiştir. Granger nedensellik testi sonucunda da değişkenler arasında çift yönlü nedensellik elde edilmiştir.

Bir diğer çalışma Ekinci (2011)’nin doğrudan yabancı yatırımların Türkiye ekonomisinde büyüme ve istihdama olan etkisini analiz eden çalışmadır. 1980-2010 döneminin ele alındığı çalışmada, doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki saptanırken, istihdam ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi elde edilmiştir.

BRICS’de doğrudan yabancı yatırımın belirleyicileri hakkında Jadhav (2012)’in yaptığı bir araştırmada, 2000-2009 dönemi ele alınmış, reel GSYH

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

tarafından ölçülen pazar büyüklüğü, ticaret açıklığı, doğal kaynağın bulunabilirliği, hukukun üstünlüğü DYY'ın önemli belirleyicileri olduğu ifade edilmiştir. Pazar büyüklüğündeki % 1'lik artışın DYY'yi yaklaşık % 2,5 oranında arttırdığı saptanmıştır.

ARDL sınır testi ile ulaştırma altyapısı, doğrudan yabancı yatırım ve Hindistan'daki ekonomik büyüme (GSYİH) arasındaki uzun soluklu ilişkiyi araştıran Pradhan ve arkadaşları (2013), değişkenler arasında eş bütünleşme olduğunu saptamıştır. Ayrıca uygulanan VECM metodu ile, DYY ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ve ulaşım altyapısından hem ekonomik büyümeye hem de doğrudan yabancı yatırıma tek yönlü nedensellik saptanmıştır.

Diaconu (2014), Güneydoğu Asya'daki doğrudan yabancı yatırımları 1997-2007 dönemi için ele almış, bu dönem içerisinde, dış yatırımların gelişimini sadece dış çevre değil, aynı zamanda her ASEAN ülkesinin iç siyasi koşullarının etkilediği ifade edilmiştir. DYY'nin 2007 yılında, tepe noktasına, küresel DYY miktarının % 3,52'sine ulaştığı gözlemlenmiştir.

1990-2010 döneminde Katar ekonomisi için, DYY girişlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştıran Almfraji (2014), değişkenlerin uzun vadede birbirleriyle etkileşime girdiğini ortaya koyan bir sonuç elde etmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımlar ve gayri safi yurtiçi hasıla ilişkisini Çin ekonomisi için analiz eden Ferrer ve Zermeno (2015), 1995-2012 dönemini ele almış, GSYH'deki büyümenin DYY'de bir artışa neden olduğu fakat, doğrudan yabancı yatırımdaki değişmelerin GSYİH üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır.

Ibrahiem (2015), Mısır'da yenilenebilir elektrik tüketimi, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme ilişkisini ARDL yaklaşımı ile 1980-2011 dönemi için ele almıştır. Değişkenlerin eş bütünleştiğini ve aralarında uzun dönemli ilişkinin var olduğunu saptamıştır. Ayrıca Granger nedensellik testinden, doğrudan yabancı yatırımdan ekonomik büyümeye doğru tek

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

yönlü nedensellik ilişkisi ve ekonomik büyüme ile yenilenebilir elektrik tüketimi arasında çift yönlü nedensellik olduğunu elde etmiştir.

1977-2013 döneminde, Pakistan ekonomisi için DYY ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki elde eden Tahir ve arkadaşları (2015), doğrudan yabancı yatırımlardaki % 1'lik bir artışın ekonomik büyümeyi %0,42 oranında etkileyeceği sonucunu elde etmiştir.

Literatürde yer alan örnekler incelendiğinde, çalışmaların odak noktasının DYY ve ekonomik büyüme ilişkisi olduğu ve buna ek olarak da DYY girişlerine etki eden faktörlerin de literatürde geniş yer kapladığı gözlemlenmiştir. Seçilmiş örnekler göz önünde bulundurulduğunda, ekonomik büyüme-DYY ilişkisi için net bir görüş birliği elde edilmese de, hakim görüş ekonomik büyüme ile DYY arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı yönündedir.

Veri Seti ve Ekonometrik Analiz

Bu çalışmada 2006Ç1-2016Ç4 dönemini kapsayan süreçte Türkiye'deki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ve Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) ilişkisi irdelenmiştir. DYY serisi, Merkez Bankası elektronik veri dağıtım sisteminden milyon dolar cinsinde derlenmiş olup yine Merkez Bankası elektronik veri dağıtım sisteminden elde edilen dolar kuru yardımıyla TL'ye dönüşümü yapılmıştır. GSYH serisi ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) resmi sitesinden alınmıştır. Analizde kullanılacak serilerin ilk olarak doğal logaritmaları alınmıştır.

İki değişken arasında anlamlı bir regresyon ilişkisinin olabilmesi için değişkenlerin aynı dereceden bütünleşik ya da durağan olmaları gerekmektedir. Durağan olmayan seriler ile çalışılması durumunda sahte regresyon problemi olacaktır. Bu sebeple de seriler arasında yapılan analiz gerçekten sapmalı ve yanıltıcı olabilmektedir (Granger & Newbold, 1974). Bu nedenle analizde ilk olarak serilerin durağanlıkları analiz edilmiştir.

Ele alınan serilerin durağanlıklarını analiz etmek amacıyla Genişletilmiş Dickey-Fuller(ADF) testi ve Phillips-Perron(PP) testi uygulanmıştır. Analiz yapılırken sabitli, sabitsiz ve trendsiz ile sabitli ve

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

trendli modeller karşılaştırılmış ve her iki seri için de sabitli modelin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 1: Birim Kök Testi (ADF) Sonuçları

Değişkenler	Derece	ADF İstatistik Değeri	Mc-Kinnon Kritik değeri		
			%1	%5	%10
DYY	Yalın	-0,9045	-3,5924	-2,9314	-2,6039
DYY	Birinci fark	-6,7349	-3,5966	-2,9331	-2,6048
GSYH	Yalın	0,1870	-3,5924	-2,9314	-2,6039
GSYH	Birinci fark	-5,9935	-3,5966	-2,9331	-2,6048

Tablo 2: Birim Kök Testi (PP) Sonuçları

Değişkenler	Derece	PP İstatistik Değeri	Mc-Kinnon Kritik değeri		
			%1	%5	%10
DYY	Yalın	-1,0914	-3,5924	-2,9314	-2,6039
DYY	Birinci fark	-7,3275	-3,5966	-2,9331	-2,6048
GSYH	Yalın	0,2863	-3,5924	-2,9314	-2,6039
GSYH	Birinci fark	-5,9241	-3,5966	-2,9331	-2,6048

Tablo 1 ve Tablo 2 incelendiğinde, seviyede, GSYH ve DYY serileri için ADF ve PP test istatistiklerinin, mutlak değer olarak, Mc-Kinnon kritik değerleri olan %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinden büyük olmadığı yani serilerin birim kök içerdiği görülmektedir. Serilerin birinci farkları alındığında ise test istatistiğinin mutlak değer olarak kritik değerden büyük olduğu, serinin birim kök içermediği görülmektedir. Buradan her iki serinin de seviyede durağan olmadığı ancak birinci farkları alındığında durağan hale geldikleri anlaşılmaktadır.

Değişkenlerin durağanlıkları analiz edildikten sonra seriler arasında nedenselliğin olup olmadığını, var ise de yönünü belirlemek için Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Ele alınan değişkenleri nedensellik analizine tabi tutmadan önce değişkenlerin optimal gecikme uzunluğu bulunmalıdır.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Akaike Bilgi Kriterleri (AIC)'den yararlanarak gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

H_0 hipotezi	F Değeri	Olasılık Değeri	Karar
DYY, GSYH'nin nedeni değildir.	6,8657	0,0323	Ret
GSYH, DYY'nin nedeni değildir.	3,9794	0,1367	Kabul

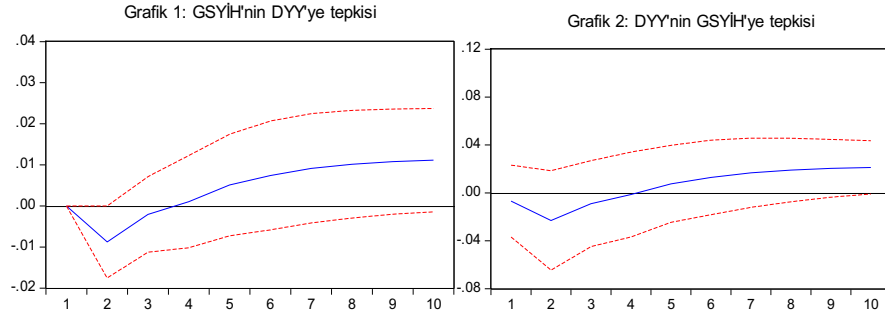
Tablo 3'deki test sonuçlarına göre “doğrudan yabancı yatırım ekonomik büyümenin Granger nedeni değildir” temel hipotezi, olasılık değerinin yüzde beşten küçük olması nedeni ile reddedilerek doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümenin nedenin olduğu sonucuna varılır. Benzer şekilde “ekonomik büyüme doğrudan yabancı yatırımın nedeni değildir” temel hipotezi, olasılık değerinin yüzde beşten büyük olması nedeni ile reddedilemeyerek ekonomik büyümenin doğrudan yabancı yatırımın nedeni olmadığı sonucuna varılır. Kısaca belirtmek gerekirse nedensellik analizi sonuçlarına göre, DYY'den GSYH'ye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin mevcut olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, DYY-GSYH ilişkisi nedensellik analizinin yanı sıra etki-tepki fonksiyonları ve varyans ayrıştırması analizi de kullanılarak incelenmiş, elde edilen sonuçlar kıyaslanmıştır. Rassal hata terimlerinden birindeki bir standart sapmalık şokun içsel değişkenlerin gelecekteki ve şimdiki değerlerine olan etkisini analiz etmek, sistemdeki değişkenlerin birinde meydana gelecek şoka diğer değişkenlerin vereceği dinamik tepkiyi analiz etmek, için kullanılan önemli araçlardan biri etki-tepki fonksiyonlarıdır. Varyans ayrıştırması ise bir makro büyüklüğün üzerinde etkili değişkenin hangisinin olduğunu analiz etmeye, değişkenlerin kendilerinde ve diğer değişkenlerde meydana gelen şokların kaynaklarını yüzde olarak ifade etmeye, değişkenlerin sistemde yer alan tüm değişkenlerde ortaya çıkan şoklar karşısında gösterdiği duyarlılığı göstermeye imkan sağlamaktadır. Ayrıca Varyans ayrıştırması analizi, kullanılan değişkenlerde meydana gelecek bir değişimin yüzde kaçının kendisinden, yüzde kaçının diğer değişkenlerden kaynaklandığını gösterir (Enders, 1995).

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Yukarıdaki grafikte kesikli çizgiler bir standart hatalık güven sınırlarını, düz çizgiler ise nokta tahminlerini göstermektedir. Grafik 1, GSYİH’de meydana gelen bir standart hatalık şokun DYY’ye etkisini göstermektedir. Grafikten görüldüğü üzere etki başlangıçta negatif iken dördüncü dönemden sonra pozitif bir seyir izlemektedir. DYY’de meydana gelen bir standart hatalık şokun GSYİH’ye etkisini gösteren Grafik 2’den ise etkinin başlangıçta negatif azalan yönde seyir gösteren, dördüncü döneme kadar negatif yönde ilerleyen, ancak artan seyir oluşturan, ayrıca beşinci dönemden sonra ise pozitif yönde bir etkiye neden olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: DYY için Varyans Ayrıştırması Sonuçları

Period	Standart Hata	GSYİH	DYY
1	0,097	0,499	99,500
2	0,127	3,538	96,461
3	0,147	3,038	96,961
4	0,157	2,683	97,316
5	0,163	2,703	97,296
6	0,167	3,169	96,830
7	0,170	4,018	95,981
8	0,173	5,093	94,906
9	0,175	6,289	93,710
10	0,178	7,524	92,475

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Tablo 5: GSYİH için Varyans Ayrıştırması Sonuçları

Period	Standart Hata	GSYİH	DYY
1	0,026	100,000	0,000
2	0,036	94,114	5,885
3	0,042	95,574	4,425
4	0,046	96,268	3,731
5	0,050	95,720	4,279
6	0,053	94,219	5,780
7	0,055	92,068	7,931
8	0,058	89,717	10,282
9	0,060	87,384	12,615
10	0,063	85,203	14,796

Varyans Ayrıştırması tablosu incelendiğinde, DYY değişkeninin önemli bir bölümü kendisi tarafından açıklanmaktadır. Örneğin dördüncü dönemde doğrudan yabancı yatırımdaki değişmelerin yaklaşık %97'si kendisinden, %3'si ise gayri safi yurtiçi hasıla değişkeninden kaynaklanmakta iken onuncu dönemin sonunda yaklaşık olarak %92'si kendisinden, %8'i ekonomik büyümeden kaynaklanmaktadır. Buna karşın GSYH değişkeninin ikinci dönemden itibaren DYY'den etkilendiği, etkinin giderek artış gösterdiği ve onuncu dönemde de %15 düzeyine ulaştığı görülmektedir. Varyans ayrıştırması sonucuna göre DYY'de meydana gelen değişimler ekonomik büyüme meydana gelen değişimlerin önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Elde edilen bu sonuç Ekinci (2011) ile Mucuk ve Demirel (2009)'in ulaştıkları sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Bu bulgular, DYY değişkeninin iktisadi büyüme açısından önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Ayrıca, elde edilen sonucun, nedensellik analizinden elde edilen sonucu da destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

SONUÇ

Ekonomik büyüme ile yabancı sermaye yatırımları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar göz önünde bulundurulursa, bir görüş birliği elde edilemediği, farklı sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Çalışmaların çoğunda, Ekinci (2011) ile Mucuk ve Demirsel (2009)'in çalışmalarında olduğu gibi, doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ve pozitif bir ilişki olduğunu saptanırken; diğer bir grup çalışmada ise, Carkovic ve Levine (2002)'nin çalışmalarındaki gibi, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki elde edilememiştir. Bu çalışmada amaç, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Türkiye için irdeleyerek literatürdeki fikir farklılıklarına katkı sağlamaktır.

Türkiye ekonomisi için, 2006Ç1-2016Ç4 dönemi ele alınarak, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme ilişkisini analiz etmek amacıyla ilk olarak ADF ve PP testleri ile serilerin durağanlıkları incelenmiştir. Değişkenlerin düzeyde durağan olmadıkları ancak birinci farkları itibariyle durağan oldukları anlaşılmıştır. Ardından uygulanan nedensellik analizi sonucunda, doğrudan yabancı yatırımlardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu saptanmıştır. Daha sonra varyans ayrıştırması ve etki-tepki analizi uygulanmış, ekonomik büyümenin doğrudan yabancı yatırımları açıklama yüzdesinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Varyans ayrıştırması sonuçları ve etki-tepki analizi sonuçları nedensellik analizi sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde sonuçların uyumlu olduğu görülmektedir.

Elde edilen sonuçların genel değerlendirilmesi yapıldığında, Türkiye ekonomisi açısından doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme için büyük önem taşıdığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Maxim, L. D. (2014). The foreign direct investments in South-East Asia during the last decades. *Emerging Markets Queries in Finance and Business*, 903 – 908.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

Açıklan, S., Gül, E., & Yaşar, E. (2006). Ücretler ve Büyüme ile Doğrudan Yabancı yatırımlar Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 271-282.

Alagöz, M., Erdoğan, S., & Topallı, N. (2008). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme:Türkiye Deneyimi 1992-2007. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 79-89 .

Almfrajia, M. A., Almsafir, M. K., & Yao, L. (2014). Economic Growth and Foreign Direct Investment Inflows:The Case of Qatar. *2ndWorld Conference On Business, Economics And Management*, (s. 1040 – 1045).

Carkovic, M., & Levine, R. (2002). Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth? *Working Paper (University of Minnesota Department of Finance, available at: www//ssrn.com/abstract=314924)*.

Ekinci, A. (2011). Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 71-96.

Encinas-Ferrer, C., & Villegas-Zermeño, E. (2015). Foreign direct investment and gross domestic product growth. *International Conference on Applied Economics*, (s. 198 – 207). Kazan, Russia.

Enders, W. (1995). *Applied Econometric Time Series*. John Wiley and Sons Inc.

Granger, C., & Newbold, v. P. (1974). Spurious regressions in econometrics. *Journal of Econometrics*, 111-120.

Ibrahiem, D. M. (2015). Renewable Electricity Consumption, Foreign Direct Investment and Economic Growth in Egypt: An ARDL Approach. *3rd Economics & Finance Conference*, (s. 313 – 323). Rome, Italy,.

Jadhav, P. (2012). Determinants of foreign direct investment in BRICS economies: Analysis of economic, institutional and political factor.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018

International Conference on Emerging Economies - Prospects and Challenges, (s. 5-14).

Kar, M., & Tatlısöz, F. (2008). Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi. *KMU İİBF Dergisi* .

Karagöz, K. (2007). Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerini Belirleyen Faktörler: 1970-2005 . *Journal of Yaşar University*, 929- 948.

Mucuk, M., & Demirsel, M. T. (2009). Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Performans. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 365-373.

Okuyan, H. A., & Erbaykal, E. (2007). Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Ekonomik Yaklaşım*, 47-58.

Örnek, İ. (2008). Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi :Türkiye Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 199-217.

Pradhana, R. P., Norman, N. R., Badir, Y., & Samadhan, B. (2013). Transport Infrastructure, Foreign Direct Investment and Economic Growth Interactions in India: The ARDL Bounds Testing Approach. *2nd Conference of Transportation Research Group of India*, (s. 914 – 921).

Szkorpová, Z. (2014). A causal relationship between foreign direct investment, economic growth and export for Slovakia. *Procedia Economics and Finance* , 123 – 128.

Tahir, M., Khan, I., & Shah, A. M. (2015). Foreign Remittances, Foreign Direct Investment, Foreign Imports and Economic Growth in Pakistan: A Time Series Analysis. *Arab Economic and bussines journal*, 82-89.

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 29 Mayıs 2018 Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2018